

LA FOMOSA

ARTESA DE LLEIDA

NÚM. 128 - SETEMBRE - OCTUBRE - 1991

PÒRTIC

Després dels mesos d'estiu (i diem estiu perquè essent veïns d'un poble pagès, no sembla normal dir "després de vacances", tot torna a la normalitat. És ara, més que mai, quan hom fa propostes d'activitats per a portar a cap durant el transcurs de l'any. Potser després d'aquests mesos de no més dedicar-se a coses particulars sembla que les ganes de treballar de cara a coses no lucratives com la cultura, tornen a renéixer.

Encara que la dita popular digui: "a l'estiu, tota cuca viu" (i ho deu dir per alguna cosa) el cert és que a les nostres latituds, les activitats de les persones queden tan relaxades; tan alentides que passen, molts cops, desapercebudes i són, de fet, més mortes que vives, i és que, els humans, els uns amb els altres, ens estimem més (com diu una altra

dita popular) "un vagar que una rectoria". Potser com més va, el parèntesi d'estiu és més llarg i acusat que mai.

El cas és que ja s'han acabat els mesos de calor i ara entrem de dret a la temporada de fer activitats culturals de la mena que siguin i si hem de ser, hem de dir la veritat, hi entrem amb optimisme. Tenim ganes de fer coses, tenim ganes d'enraonar dels nostres projectes, d'encomanar el nostre engrescament a tothom.

A Artesa i més concretament al si de l'Agrupació Cultural "La Femosa" hi ha un calluet que Déu nidó. Potser tot plegat és un miratge, una il·lusió motivada per un estat d'ànim que s'ha impregnat (per mimetisme) de les ànsies independentistes de tantes petites nacions escampades per tot aquest territori que fins ara en dèiem Europa de l'Est.

No podem amagar, doncs, un cert neguit, en part de preocupació i en part d'esperança que tot el que està passant allà ha de repercutir aquí d'una manera positiva. Quan hi ha aquest neguit, les ganes de treballar

creixen perquè la feina no es fa feixuga, ja que l'optimisme supleix moltes coses.

Ara que s'ha acabat la galbana de l'estiu, som-hi tots que ara és l'hora de fer feina.

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ I D'INFORMACIÓ LOCAL

NÚM 128 / SETEMBRE - OCTUBRE 1991

EDITA: AGRUPACIÓ CULTURAL «LA FEMOSA»
CASTELL, 23 ARTESA DE LLEIDA

SEGONA ÈPOCA

DIPÒSIT LEGAL: L-264 - 1981

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

ÍNDEX

PÒRTIC / 1

ARA ÉS HORA / 4

Per Antoni Garrós i Solé

NOTES I NOTÍCIES / 5

LA GUERRA DELS «XIRINGUITOS» / 9

Per A. Costafreda

LA MORT DEL RUC / 11

Per Jordi Manet

ENTRETENIMENTS / 14

Per M. N.

EN PEP L'ARTESENC / 16

Per Rum

BUSH I L'HOME DE LA TACA / 17

Per Jomaes

A CATALUNYA, EL CATALÀ / 19

Per Cèlia

GUIA MERCANTIL I INDUSTRIAL
DE LA PROVÍNCIA DE LLEIDA / 22

FOLKLORE ARTESENC / 24

Per A.C.

Els articles i opinions que apareixen a les pàgines de LA FEMOSA reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

ARA ÉS HORA

Aquests darrers dies d'agost s'estan produint a la vella Europa un seguit de canvis continuats i tan imprevistos que ni el millor entés en Ciències Socials seria capaç d'explicar-los. La gran divisió en blocs polítics-militars ha desaparegut i amb ella han tornat a tenir existència les nacionalitats ofegades per les dictadures, donant-se el fet paradoxal que les grans potències occidentals que van callar al naixement de la Gran Rússia o de Iugoslàvia ara estan reconeixent, o a punt de reconèixer les nacions fins ara oprimides. Estònia, Letònia i Lituània ja intercanvien ambaixadors amb la resta del món i Ucraïna, Bielorússia, Croàcia, ... estan a un pas de tenir el reconeixement mundial.

Però a Europa a més de les nacions oprimides pels imperis zarista i austro-hongarès hi ha

les nacions oprimides pels imperialismes borbònic i britànic i aquestes també tenen dret a la seva existència com a nació lliure i independent: Catalunya, Euskadi, Bretanya, Gal·les, Irlanda, ... des d'ara han de treballar per a assolir la llibertat desenterrant el vell crit d'Independència o mort!

Catalunya n'ha d'ésser la capdavantera ja que té les condicions necessàries per assolir-la: llengua, cultura, poder econòmic i voluntat política i no ha d'esperar que el que ens va pendre el borbó, el borbó ens ho retorni. Catalunya és nostra i ningú no ens la pot donar.

Ara és el moment de lluitar amb ganes. Ara o mai: Independència o mort.

Antoni Garròs i Solé

NOTES I NOTÍCIES

Festa Major 1991

Artesa ha celebrat enguany la seva festa major els dies compresos entre el 28 d'agost a l'ú de setembre.

Del programa d'enguany replet d'actes de tot tipus i gustos, podem observar diferents novetats com ara Els balls dels bastoners, la rondalla de la Casa d'Aragó, i sobretot la Primera transcanal Vila d'Artesa. Aquesta transcanal s'efectuà al canal vell entre l'anomenat Pont del Sabater i el Ramalú, participaren en la mateixa unes 27 embarcacions, que sota l'originalitat dels seus noms i construccions foren el divertiment de tots els artesencs.

Es concedí a tots un ajut de 2.500 ptes. en concepte de col.laboració a les despeses de la seva construcció, i trofeus a les naus més ràpides i originals, amateur i juvenil, a la malaestrugança, a la darrera, i a la que millor va cantar una cançó en passar pel Pont de la carretera d'Aspa.

Com una altra novetat a destacar fou la supressió del tradicional concurs de cassoles que va passar a celebrar-se el dia 11 de setembre.

Val a dir, que el bon temps ens acompanyà, i que novament a Artesa vàrem gaudir d'una bona i armoniosa Festa Major.

La Festa és Artesa

Enguany l'Ajuntament d'Artesa de Lleida amb motiu de la Festa Major ha procedit a efectuar el serigrafiat d'unes samarretes que sota l'slogan LA FESTA ES ARTESA, mostren en el seu dibuix tot un seguit dels diferents actes festius presents a les nostres festes.

Aquest mateix dibuix rea-

litzat per la Lluïsa Drudis, ha conformat la portada i cartells del programa de la nostra Festa Major.

L'èxit assolit en la venda de samarretes ha estat considerable, i simbolitza un element més d'identificació i estima amb la nostra vila.

Diada de Catalunya

El dia 11 de setembre, Diada Nacional de Catalunya, se celebrà al passeig de Sant Ramon, el XIII è concurs local de cassoles.

Participaren en el mateix 22 cassoles de fang, fetes per diferents colles, que varen ser l'element central del dinar de germanor.

Com ja és també costum

l'Ajuntament realitzar una cassola de tros, per tots aquells que no varen voler mostrar les seves habilitats culinàries. Es repartí també, vi per a tothom.

Per acabar d'arrodonir la Festa es realitzà una cantada d'havaneres a la sala de la llar del poble, acompanyada amb un bon Cremat de Rom.

Elecció de les dues Festes Locals per a 1992

Com cada any cada un dels municipis escull a més de les festes establertes al calendari de la Generalitat de Catalunya, festes oficials, dues festes locals amb caràcter retribuïble i no recuperables.

Així doncs l'Ajuntament d'Artesa de Lleida escollí a la

seva sessió del passat dia 9 de setembre, la Festivitat de Sant Antoni el 17 de gener i la festivitat de Sant Isidre el dia 15 de maig, com a festes locals d'Artesa de Lleida per a 1992, que coincideixen amb les mateixes que les de l'any 1991.

Adhesió a la Federació de Municipis de Catalunya

L'Ajuntament d'Artesa de Lleida a la seva sessió extraordinària del passat dia 9 de setembre va acordar després d'un llarg debat, per majoria absoluta l'adhesió del nostre municipi a la Federació de Mu-

nicipis de Catalunya, d'acord amb la proposta que aquesta Federació va presentar i com a conseqüència dels bons serveis que la mateixa presta als Ajuntaments.

Inauguració del consultori mèdic

El passat dia 30 d'agost del 1991 es va procedir a la inauguració de les obres de millora i adecentament del consultori mèdic local d'Artesa de Lleida, a la qual assistí el

Cap del Departament de Sanitat i Seguretat Social de Lleida, Sr. Josep Santamaria i Oller.

Es refrescà la Festa amb un cóctel de cava.

11 de setembre, les cassoles

LA GUERRA DELS XIRINGUITOS

Els artesencs, ara per ara estem molt ben servita en qüestió de menjar i beure; tenim més o menys (és difícil de catalogar un establiment) quatre bars on a més de beure hom hi pot dinar o, si més no, fer un entrepà, hi ha dos restaurants també amb la seva barra de bar, hi ha també dos "paps" o "pubs" o com se'n digui. Aquesta oferta queda ampliada a l'estiu amb el funcionament de la guingueta ("xiringuito") de les piscines i, per la Festa Major amb la guingueta de la Pista on es fa el ball, oidà!. Artesa no és un poble gran ni industrial ni turístic ni està situat en una carretera important o en una cruïlla de carreteres de molt trànsit, res d'això. Tots aquests establiments de què parlem han de viure gairebé exclusivament de la gent del poble o de la gent que hi ve expressament. Només la guingueta

que es munta per la Festa Major a la Pista (els cinc o sis dies que dura, comptant la vigília) ha de comptar amb l'allau de forasters i gent del poble que va a ballar i a divertir-se en aquest lloc.

Entre aquests establiments és normal que hi hagi una mica de ribalitat; que cadascun faci els possibles (amb els reclams que sigui) per atreure els clients. D'aquesta competència o punt per oferir més i millor servei que l'altre, els artesencs ens en beneficiem i per això crec que és bo, normal i desitjable. A Artesa, del meu record sempre ha estat així. Quan el ball es feia al Molí del Marquet, a Cal Tomàs o a la Plaça (amb envelat) els bars que hi havia (cafès hom en deia) Cal Tomàs, Cal Massianet i Cal Mudesto, tots tres a la Plaça, treien taulés i cadires al carrer com a reclam i ningú

no se'n va queixar mai.

Ara, però, d'ençà que es fan les festes majors populars, hi ha un element nou a tenir en compte, i és que la guingueta de la Pista, l'Ajuntament l'arrenda al millor postor. Enguany diuen que els joves que se l'han quedada, han donat més de quatre-centes mil (400.000) pessetes pels cinc dies de Festa Major. A aquesta despesa s'hi ha d'afegir el muntatge de la guingueta, doncs no hi ha cap estructura fixa, i el lloguer de taules i cadires etc. Aquesta guingueta de la Pista, doncs, és l'única afectada per la competència dels altres establiments, ja que tots els reclams que posin o despeses que facin reverteixen tan sols als seus negocis, sense pagar un duro a l'Ajuntament.

A hores d'ara, penso, el nostre Consistori segurament que ja s'haurà adornar d'això que dic i ja deuen tenir pensat

de confeccionar i aprovar una ordinació que reguli una mica l'allau de terrasses que es munten per la Festa Major i això per dues raons ben clares: Una, la principal, és per protegir els interessos de la guingueta de la Pista que ell mateix arrenda i per això deu tenir interès que se segueixi donant molts diners. L'altre, per a treure'n un benefici complementari, ja que si es posa una taxa d'ix diners per cada taula i cadira que hom treu al carrer, la competència de la guingueta de la Pista no seria tan deslleial i ensems es tindrien uns ingressos que podrien revertir al muntatge de la Festa Major.

Totes les coses que en un principi són vàlides, amb el temps s'han d'anar regulant. Aquesta n'és una i penso que a ningú no li ha de venir de nou que així es faci.

A. Costafreda

LA MORT DEL RUC

Història, com tots els mots, té una certa polisèmia, té diversos significats. Això és fruit del fet incontestable que dues persones, per semblants que siguin, mai no es posaran totalment d'acord. Però també hem d'afirmar, per aquesta incapacitat humana d'assolir postures concretes, que tampoc mai no hi haurà un desacord absolut. Sempre entre dues persones actua un flux i reflux de matisos, de tonalitats, de coloracions diverses que fan pràcticament impossible sostenir postures categòriques; a excepció dels imbècils, clar. Un mateix fet visionat per deu persones mínimament intel·ligents generarà deu versions distintes, amb onades concordants i dissemblants que allunyarà i aproximarà contínuament el seu criteri.

Parlant la gent s'entén, diu la dita popular, però és

ben cert que poques coses produeixen tants malentesos com el mateix llenguatge. La poesia i l'humor -els dos productes més pròpiament humans- s'han alimentat d'aquesta contingència de l'idioma, de la inseguretats, del misteri i del confús interrogant que presideix tota obra i interpretació humana. Tot està en estat de bullició i de moviment; els humans ens limitem, en el millor dels casos, a la simple aproximació als fets: sense treure'n l'entrellat del tot.

Al camp de la història, però, ha estat diferent; com en totes aquelles ciències, ideologies i religions que presumeixen de cercar la veritat; o, pitjor, de posseir-la; com si es tractés d'una bagassa qualsevol. Els historiadors, els elements més conspicus d'aquest gremi, carregats de dades i erudició, han presentat la his-

tòria com una successió endrecada i ben afaiçonada de fets grandiloqüents, de gestes grandioses protagonitzades per herois descomunals i per reis encimbellats en trons de marbre, amb un acompanyament solemne de trompetes i timbals.

Al marge de la història, d'aquesta Història amb majúscula, ha quedat tota la resta de les coses: els fets petits i quotidians que conformen la vida de la gran majoria dels individus, de totes les edats, de totes les èpoques. Sabem, amb pèls i senyals, la relació exacta de les concubines i dels bastards de qualsevol reietó, així com la regularitat menstrual de la seva esposa; i desconeixem absolutament els costums, els hàbits i els petits vicis de la gran massa anònima de la població. S'ha abusat, per a dissort de tots, d'una crònica selectiva i dogmàtica dels fets i dels elements històrics. S'ha inventat una Història només d'una determinada classe social. I, és clar, aquesta Història fa aigües per tots els costats. Queda tota una immensa zona en la més ab-

soluta obscuritat; i així a penes sabem qui som i d'on venim; on anem no ho sabrem mai.

Per tot plegat, i per aportar el meu granet d'arena positiu i ben intencionat a la nostra història local, voldria enregistrar un esdeveniment que segur haurà passat desapercebut entretinguts per la importància dels darrers fets al Vell Continent, i viciats com estem per tants anys d'Història Oficiosa i per tants mestres de primària. Aquest no és altre que la mort del darrer animal de càrrega que encara hi havia al nostre poble. Aquest estiu ha mort la somereta del Josep Gallart (Josep del Manet). Així es tancava tota una pàgina de la nostra història. Amb aquesta defunció se certificava l'acabament definitiu de la vella pagesia, de tota una època. Una època quan, com deia la dita: "De Joseps, de Ramons i d'ases/n'hi ha a totes les cases". Josep i Ramon són dos noms d'arrelament i tradició en les nostres terres. Però, com tantes coses, estan en retrocés. Davant la creixent modernització, els padrins, per no ésser

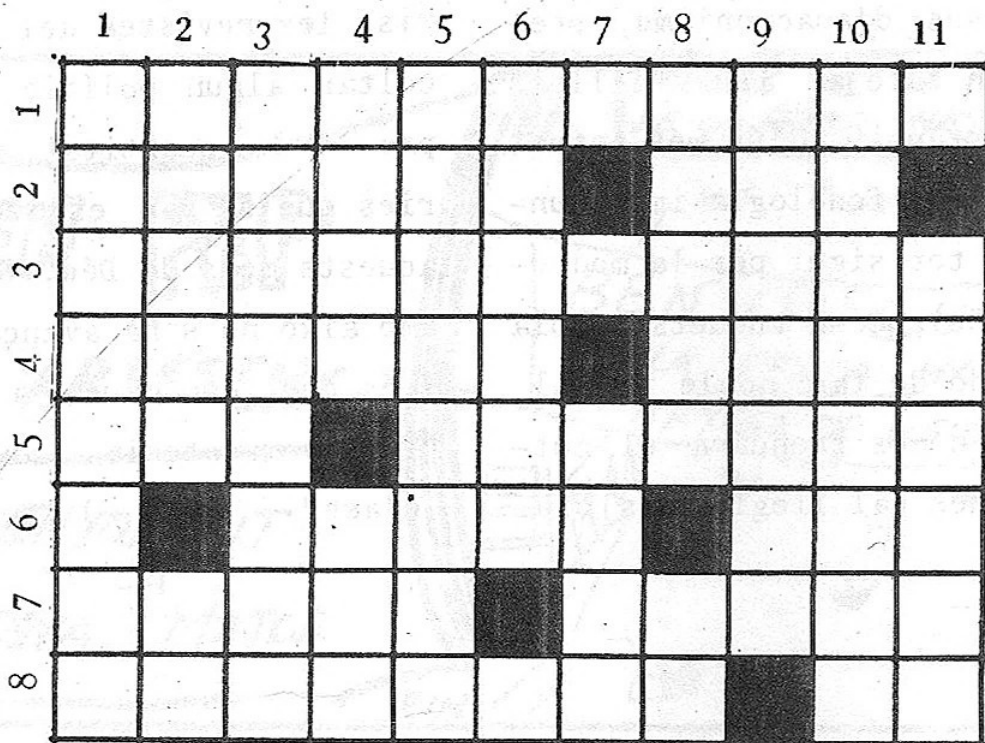
sospitosos d'anacronisme, prefereixen batejar llurs fillols amb substantius d'ús més actual si convé de fonologia impronunciable: tot sigui per la modernitat. De rucs i ruquets sembla amb perdó de tan noble animal, que mai no es trencarà el motlle. Només cal llegir els dia-

ris, les revistes del cor i escoltar algun polític per comprovar la quantitat de ruqueries que es van esdevenint per aquests móns de Déu, fet i fet amb això no s'ha avançat gaire. I és que, com diuen a Menorca, "Tots en tenim una hora, d'ase".

Jordi Manet.

Sardanes a la plaça

Mots encreuats

HORITZONTALS:

- 1.- Nom d'home. 2.- Ramon d'..... historiador i polític (1888-1970). Nom de consonant. 3.- Tindrà repercussió. 4.- Sarcasme, burla. Al revés, contrafort oposat a un arc o una volta. 5.- Al revés, personatge bíblic. Que no vol donar el seu nom en femení. 6.- Vocal. Al revés, li paguin el sou. Centre d'Estudis Nacionals. 7.- Relatiu a la naixença. Esforç, desig enorme. 8.- Segon cognom de Cervantes. Símbol del tàntal.

VERTICALS:

- 1.- En plural, veu masculina més greu que la del tenor i menys que la del baix. 2.- Personatge llegendari de la literatura cavalleresca. Vocal repetida. 3.- De Nàpols. 4.- Amb el canvi de nom, ara és la República Democràtica Popular del Iemen. Al revés, unitat de corrent altern. 5.- Que produeix variacions. 6.- Cognom d'un famós navegant basc que donà la volta al mon. Cinc-cents. 7.- Consonant. Vocal. Al revés, angle que formen dues parets. 8.- Greu malaltia infecciosa. Nota musical. 9.- Fa que varies coses s'uneixin. 10.- De forma rara. 11.- Vocal. Aràcnid de famosa tela.

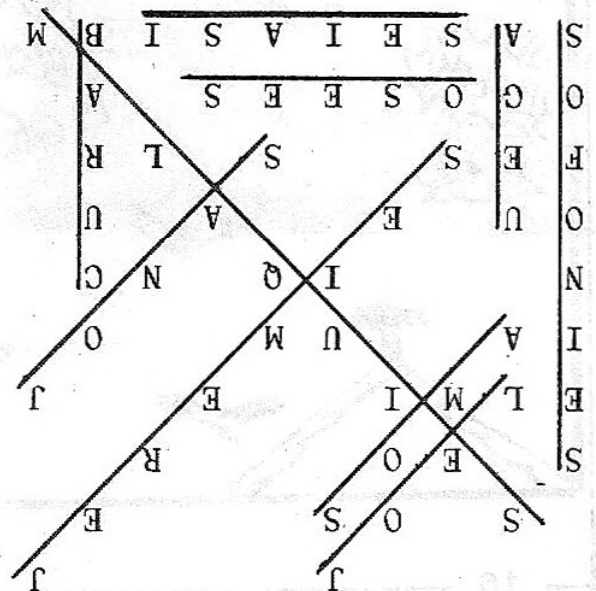
N	O	T	I	J	E	D	I	H	J
I	S	Z	O	S	N	Y	N	E	T
S	U	E	O	H	D	T	R	Q	U
E	L	M	I	T	G	E	I	H	J
I	A	L	H	U	M	K	Y	O	E
N	D	U	Z	I	G	S	N	C	I
O	U	N	E	T	W	A	I	U	N
F	E	S	N	Q	S	E	L	R	O
O	G	O	S	E	E	S	H	A	T
S	A	S	E	I	A	S	I	B	M

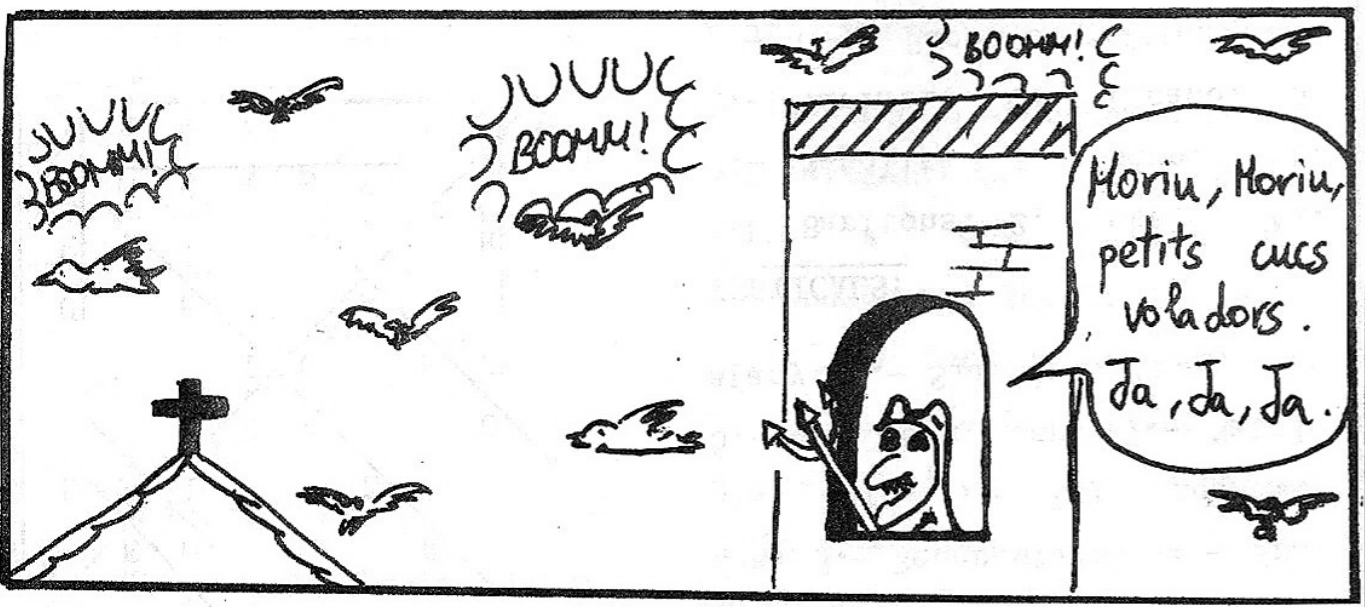
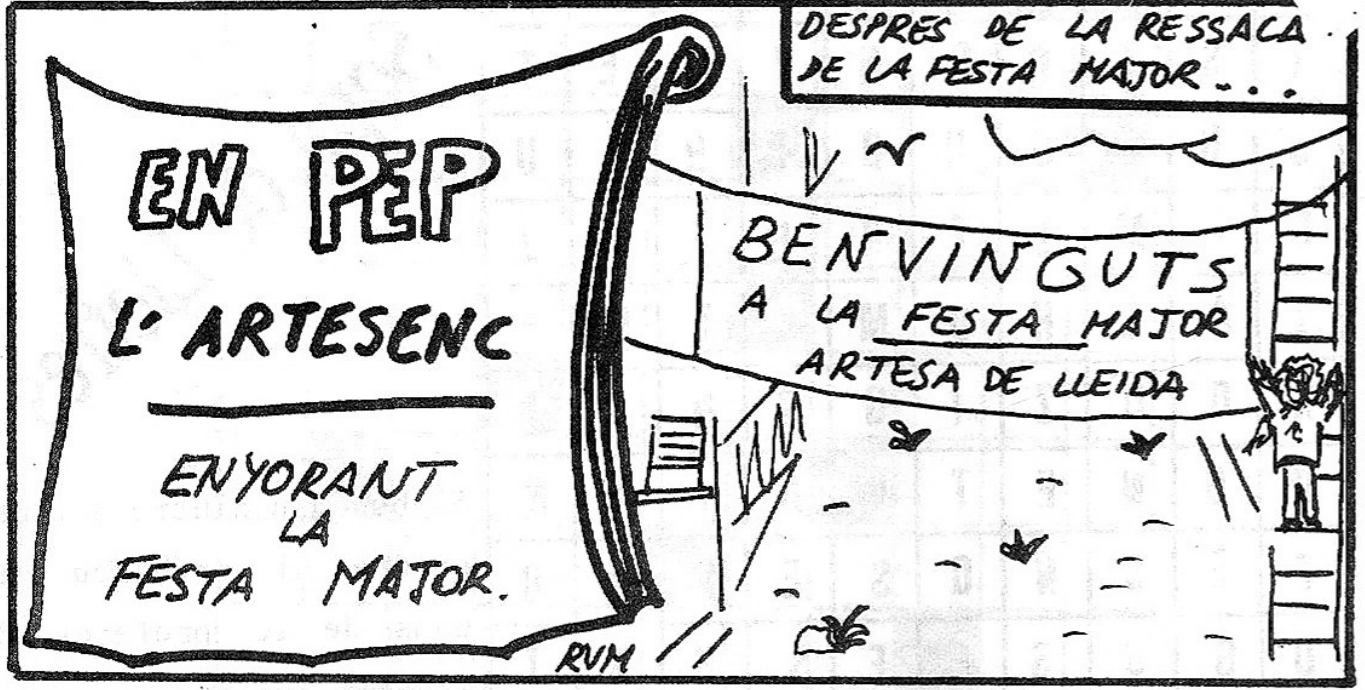
Sopa de Lletres

Si busqueu dintre del re-
cuadre hi trobareu els
noms de 10 profetes de
l'Antic Testament.

Solucions

- HORIZONTALS:**
- 1.- Bonaventura. 2.- Abadal.
 - Ena. 3.- Repercutirà. 4.- Iro-
nia. Rafa. 5.- Lot. Anònima.
 - 6.- O. Cobri. Cen. 7.- Natal.
 - Afany. 8.- Saavedra. Ta.
- VERTICALS:**
- 1.- Barítors. 2.- Oberó. Aa.
 - 3.- Napolità. 4.- Aden. Var.
 - 5.- Variable. 6.- Elcano. D.
 - 7.- N. U. Racó. 8.- Tetan. Fa.
 - 9.- Unifica. 10.- Rarament.
 - 11.- A. Aranya.

BUSH I L'HOME DE LA TACA

Davant el cop d'estat a "l'URSS", i ho poso entre cometes ja que per creure en Déu es necessita fe, i per creure aquest cop, fe, esperança i caritat.

Quan va néixer la Perestroika, va néixer tot aquest "quento", però a diferència d'altres no se li pot posar un final.

Això sí com a mínim haurà servit perquè el PCUS (avui a la clandestinitat), en el seu congrés no s'hagi de trencar el cap a pasar grans canvis, com tenia previst l'home de la taca sota la batuta del Nou Ordre Internacional (N.O.I), que vol dir noi espavil.

En primer lloc estava previst modificar el Manifest Comunista, que acabava més o menys així "Proletaris de tot el món junteu-vos..." per un acabament que digui: "Proletaris de tot el món feu travesses

mireu d'encertar-ne una al 15 o sinó les passareu putes".

I no sols es canviarà el manifest, sinó també la manera de vestir, de menjar, de pensar i fins i tot els contes tradicionals que a la vora del foc es contaven als minyons abans d'anar-se'n a dormir i adaptar-los als nous temps. Ja no es podrà contar la "caputxeta vermella", ara tindrà una nova versió revisada pel Boris amb el nom de "caputxeta blava", on el llop que sortia pel camí se suplirà per un banquer que li oferirà diners a baix interès per poder comprar el menjar a la seva padrina.

També estar previst uns seminaris per fer un reciclatge al poble rus per estar al dia i seguir com a ramat el Nou Ordre. Una de les prioritàries coses, és com desenvolupar un xiclet i posar-se'l a la boca.

No menys important serà

l'apendre a treballar com a negres per poder seguir pagant a terminis tot allò que els vendran uns quants blancs.

Si més no ja no arribaran a temps a poder tastar un "Cuba libre", ja que dins de poc deixarà de ser-ho, perquè el "Gorbi" a comunicat al seu amic Fidel, que això del comunisme no es porta avui per avui i que haurà de compondre-se-les de la manera que pugui, doncs el senyor Bush ha amenaçat que sinó compleix els pactes el posarà de cara a la paret.

-Si em permetes- li digué el Gorbi al Fidel, et donaré uns consells: "Deixa entrar la

Coca-Cola, a tots els burguesos privilegiats del senyor Batiste deixa que Cuba -la perla del Carib- torni a ésser el prostíbul de tots els yankys, al cap i a la fi, tu ja fa més de 30 anys que els has castigat.

Resumint, el Capital (com quasi sempre) a guanyat al comunisme o si voleu dir-ho d'una altra manera, al socialisme reial. Molts alçaran la copa de cava per celebrar-ho, d'altres plens d'impotència haurem de xuclar-nos el dit, però tant uns com als altres, que Déu ens agafi confesats, davant aquest matrimoni Bush i l'home de la taca.

jomaes

A CATALUNYA, EL CATALÀ!

Diàriament, i fins no fa gaire, els lleidatans ens vèiem obligats a conèixer les notícies i fets més destacats dels nostres entorns per mitjà d'uns diaris escrits bàsicament en llengua castellana. I dic no fa gaire, perquè actualment ja disposem d'un diari escrit íntegrament en català.

No tracto en aquest petit i anecdòtic article de fer propaganda barata d'aquest diari en català. Sinó senzillament es tracta de reconèixer aquesta realitat que ja ha costat prou d'arribar.

El fet és que tampoc no pretenc fer una dissertació aferrissada a favor de la llengua catalana, perquè penso que en aquestes altures és una qüestió que com a catalans ja hauríem de tenir assolida.

Senzillament parlo per indignació, per l'enrabiada que aquest matí m'he endut en lle-

gir una entrevista en un d'aquests suplementos que porten els diaris els dissabtes.

L'entrevista en qüestió era feta a en JOSEP BORRELL, president de l'Omnium Cultural professor de llengua i literatura catalana, ... Persona a la qual admiro per la seva defensa vers la llengua i cultura catalana, de qui he sentit molt a parlar i a qui he tingut el plaer d'escoltar en diversos actes.

Encuriosida per conèixer més coses sobre la seva personalitat vaig cercar ràpidament l'article esmentat, sense preveure que m'esperava una desagradable lectura. No pas pel seu contingut, sinó pel seu redactat. Meravella de la ciència: ERA ESCRIT ÍNTEGRAMENT EN LLENGUA CASTELLANA.

Vaig suposar, i així es desprenia de la mala redacció, que era una vil traducció de la

real entrevista, atès que les frases fetes i els girs d'una llengua difícilment poden ser traduïts a un altre idioma sense que es noti.

Em van bullir les sangs: Heus ací l'entrevista d'un defensor de la nostra llengua i cultura, escrita a la seva pàtria i destinada als catalans, redactada amb la llengua invasora! Doncs, sí que anem per bon camí?

Jo no sé realment els motius pels quals esdevenen aquests fets, penso, però, que no tenen una justa explicació ni una raó de ser en les circumstàncies en què es donen, és

un menyspreu a la nostra llengua.

Per quins set sous, han de traduir-ho?, i el bo i millor del cas és que normalment també aquests traductors són catalans.

A què juguem?

En faig plenament responsable a la redacció del diari, però també penso que si va tenir oportunitat, en Josep Borrell en aquest cas concret i tots aquells que l'hagin precedit, no havien de deixar que fos publicada l'entrevista amb cap altra llengua que no fós la nostra: LA CATALANA.

Cèlia

Festa a Sant Ramon

festa infantil

GUIA MERCANTIL I INDUSTRIAL DE LA PROVÍNCIA DE LLEIDA

Confeccionada per acord del Consell Provincial de Indústria i Comerç.

ANY 1.911

ARTESA DE LLEIDA

Lloc amb Ajuntament de 967 habitants de fet i 949 de dret. Situat a 10 Kms. de la Capital. Produeix blat, ordi, civada, seguel, vi, oli, llegums, hortalizes i barrella abundant.- Cria bestiar de llana, caballar mular i vacu per a llaurar.- Esta a 3 Kms de l'estació de ferrocarril de Puigvert, passa la carretera de Lleida a Tarragona i camí veinal a l'estació esmentada.- Existeix diversos carros per al transport de mercancies i es regada pel canal d'Urgell, amb salts d'aigua que podrien aprofitar-se per a indústries eléctriques.- La correspondència es recull a les 10 del matí i s'entrega a les 5 de

la tarda.- Celebra festa Major el 2 de febrer, el 15 d'agost i el 8 de maig.

COMERCIANTS, INDUSTRIALS I PROPIETARIS:

TENDA DE COMESTIBLES: Isidre Paris.

PREMSES D'OLI: Blasi Batlle, Salvador Jové, Josep Olomi, Tomàs Pujol, Vidua de Ribé.

BARBERIES: Joan Coy, Francesc Mestres.

CAFES: Josep Besora, Nacià Bonastra, Modest Costafreda.

CARNICERIES: Salvador Jové, Eugeni Porqueres.

FUSTERIES: Francesc Carrera, Josep Martí.

CONSTRUCTORS DE CARROS: Francesc Carrera, Ramon Oró.

CEPS AMERICANS: Salvador Jové.

ESTANC: Isidre Paris.

MOLI DE FARINA: Vidua de Ribé.

FARRERIES: Josep Besora, Isidre Drudis.

METGE: Robert Pereña.

TABERNES: Ventura Gallart,

Josep Sardà.

TEIXITS (comerços): Eugeni Porqueras.

VETERINARI: Josep Drudis.

PROPIETARIS PRINCIPALS: Josep

Altisen, Vidua de Joan Aràn,

Miquel Batlle, Blasi Batlle

Solé, Manuel Bosch i Pere J.

Iglesias.

Humor

DDISEA ARTESENCA (o com rentar un cotxe).

FOLKLORE ARTESENC

JOCOS I ENTRETENIMENTS (4)

LES FONES:

La canalla també s'entretenia construint-se les seves fones, i per a fer-ho es necessitava: dues tires estretes i llargues de goma resistent, una forquilla o forca petita en forma de i grega, fil i una mica de cuir. Les tires de goma es podien aconseguir d'un neumàtic vell, la forquilla es feia d'una branca d'oliver o d'un altre arbre de fusta resistent que tingués la forma adequada o es construïa emprant un filferro gruixut. Es lligaven les dues tires de goma, una a cada braç de la forquilla, el més amunt possible, pel darrera s'ajuntaven lligant-les cadascuna a un costat del cuir o lona, que és on es posava el projectil (una pedra) i la fona ja estava llesta. Per a fer-la servir s'havia d'agafar la forquilla amb una mà, per la part de sota, amb l'altra mà es col·locava la pedra al seu lloc i tot tensant les gomes alargant una mà cap endavant i l'altra endarrera. Es feia punteria, mirant pel mig de la forquilla, per intentar que la pedra anés on es volia, es deixava la mà de la pedra i aquesta sortia disparada passant per entre els dos braços de la forquilla, cap el lloc triat.

Amb les fones la canalla jugava a fer punteria, a jugar qui feia anar anar la pedra més lluny o, fins i tot, per a intentar caçar algun pardal.

També els xiquets feien fones per a tirar pedres amb un sal braç; aquestes consistien en una corda no gaire gruixuda i d'una llargada que depenia de l'aixecada de cada tirador. La corda es doblava i al centre s'hi posava una petita plataforma de cuir o lona (que és on es col·locava la pedra). Per a fer-la servir, el tirador posava la pedra al seu lloc, llavors agafant els dos caps

de la corda amb una sola mà, es feia giravoltar per sobre del cap o paral·lela al cos i quan ja havia agafat prou velocitat, a criteri del tirador, es deixava anar un cap de la corda i la pedra sortia disparada endavant. aquesta fona, al nostre poble, no era de bon tros tan popular com l'altra, ja que costava molt més de fer punteria.

EL TELEFON:

Per a fer aquest estri era menester tenir dues tapes de capsa de llustre, còncaues, un fil d'empolomar d'almenys deu metres de llarg. Amb un clau es feia un petit forat (que tot just hi pugués passar el fil) a la part central de les dues tapes, s'hi passava el fil i s'hi feia un nus perquè no es tornés a empassar. Les dues parts còncones de les tapes havien de mirar cap enfora del fil (una cap a la dreta i l'altra cap a l'esquerra). El fil s'encerava amb un tros de "cerabera" (la que feien anar els sellers) i el telèfon ja estava fet. Per a fer-lo servir i poder parlar havien de ser dos (sempre eren més gent a fer l'experiment, els altres escoltaven al costat dels dos sostenidors de l'aparell per a comprovar si la cosa funcionava), cada interlocutor agafava una tapa de llustre i s'allunyava tot el que el fil ho permetia, llavors mantenint el fil com més tivat millor, ara l'un, ara l'altre, anaven parlant o escoltant.

FER SOMERETES:

Quan tot era aprofitat per a fer juguines, a l'estiu la canalla més menuda aprofitava les obergíies dures (les que sobraven del consum casolà) per a fer cavallets o someretes. S'agafava una obergíia i se li tallava el mànec gairebé arran d'obergíia perquè aquest costat simulés ser el cap, llavors mirant sempre la corbatura de la peça es cavaven quatre bastonets al costat que s'havia decidit que seria la panxa, perquè fessin de potes; s'anivellaven bé perquè l'obergíia s'aguantés dreta i plana. Un altre bastó més petit es clavava al darrera com a cua, i la somera ja estava enllestida; llavors i segons cadascú se la podia guarnir amb albarda i sària fet amb draps. A vegades, això mateix, es fia

amb carabassons.

ESCOPETES DE CANYA:

Aquestes escopetes de canya servien per entretenir els més petits. S'agafava una canya de mida mitjana i per un costat es badava pel mig amb un ganivet, fent-li un tall de dal a baix, però tenin cura de no partir-la totalment, llavors, pel costat badat s'obria i s'hi posava una esberla de canya d'un pam de llargada, com si fos un puntal per evitar que la canya es tornés a tancar, però que, en realitat, aquesta esberla de canya era el projectil a disparar; per a propulsar-lo s'havia de premer amb una mà (començant pel costat més tancat i anant pujant cap a l'extrem més obert a fi i efecte que amb la pressió, en un moment donat, la falca que, poc a poc s'anava velcant, sortís disparada cap endavant

ARCS I FLETXES:

També hi havia el costum de construir-se "arcs i fletxes": Es triava el bastó (sempre de fusta tendra) que millor aspecte tenia, el velcaven tensant-lo amb un cordill el qual lligaven als dos extrems i l'arc ja estava fet. Llavors es feien canyes primes de la llargada necessària, pel tamany de l'arc que cadascú tenia, per fer-les servir de fletxes. Com tota aquesta mena de joguines, hom valorava més que no l'efectivitat de l'aparell, la destresa del seu constructor.

Amb aquest tipus d'arcs i fletxes, es jugava a fer punteria, a empaitar-se (doncs els arcs no tenien gaire força) o a simular batalles a l'estil dels indis.

També es feien arcs i fletxes de les costelles o "varilles" dels paraigues vells. Els arcs fets amb aquests materials resultaven molt més eficaços, doncs tenien molta més força. Per a fer les fletxes s'aprofitaven les costelles més primes i poc resistents, les quals, fent-los una mica de punta, eren tan agressives que en ser disparades amb aqueta mena d'arcs, quedaven clavades a la fusta. Aquests arcs, quan es feien servir fletxes metàl·liques, només eren utilitzades per a fer punteria sobre alguna diana dibuixada en una porta, doncs pel joc d'empaitar-se resultaven

massa perilloses.

FER PISTOLES:

A més a més dels arcs i les fletxes i de les escopetes de cantya, hom també feia pistoles. Se'n feia de diferents menes i, fins i tot, es feien servir de pistola tot allò (pedra o fusta) que per la seva forma s'hi assembles.

N'hi havia unes de fusta que es feien fer al fuster, a les quals s'hi enganxava una goma (estil fona) des de cada costat del canó, aquesta goma es tibava i s'eng anxava a un clauet que hi havia sobre la culata i en aquest mateix punt s'hi posava una pedreta per munició. A l'apretar el gallet, la goma es desganyava i la pedra sortia disparada. Tan amb aquestes pistoles com amb les que ho semblaven o fins i tot fentla forma d'una pistola amb els dits de la mà (més tard amb les pistoles de compra) els xiquets d'Artesa jugaven a "manos arriba" que era un joc que consistia en que dues colles de jugadors es dispersessin, tot amagant-se cadascú on li semblava. El joc es limitava a anar descobrint (però procurant no ser descobert) un a un els jugadors de l'altra colla o banda, cridant-los pel seu nom: "Josep, manos arriba!", això volia dir que el que parlava havia soptat al Josep i aquest ja quedava fora del joc surtin del seu amagatall. aquesta mena d'entreteniment gairebé no s'acabava mai perquè no havia manera de trobar els jugadors més amagats, o s'acabava amb una disputa tot per aclarir qui havia dit primer "manos arriba", etc etc.

Dins d'aquest costum de fer pistoles, n'hi havia un de molt popular que consistia en fer pistoles que "disaraven" a partir d'una o dues agulles d'estendre roba. La temporada que era moda, tots els xiquets portaven a la butxaca una pistola d'aquest tipus. La seva fabricació segurament resultarà més complicada d'explicar-la aquí que de fer-la realment, encara que, com totes les coses n'hi havia que se'n sortia amb molta més facilitat que altres. La pistola d'agulles d'estendre roba es feia d'aquesta manera: Prèviament es triava l'agulla d'estendre roba (de fusta, ja

que no n'hi havia de cap altra manera) més adequada, doncs calia que la molla fos com més forta millor i que la fusta no estigués massa gastada. Es desfeia l'agulla per la meitat i el costat on quedava la molla era el que servia, però per a fer-la possible, la molla s'havia de canviar de posició, fent la manera que quedés al cantó de la fusta, oposat d'on era. Dels dos ganxos o gafets que servien per tivar la molla, l'un es col·locava al mateix costat que anteriorment hi havia la molla posant-lo dins la ranura o encaix, l'altre a la part del damunt, al mig, sense res on estrebar-se. Amb la fusta de l'altra meitat de l'agulla s'empenyia el gafet de la part superior fins a fer-lo entrar a la ranura on abans hi havia l'espiral de la molla; en forçar-la, d'aquesta manera, la molla quedava tivada de tal manera que, per sota de la fusta semblava un gallet de pistola a punt de disparar. Prop del ganxo de sobre (el que s'havia fet entrar a l'encaix de la molla), s'hi posava la "munició" que normalment era un gra de panís, llavors s'apretava la molla (el gallet) per sota i amb la pressió del dit, saltava del seu encaix el ganxet amb la força necessària per impactar el gra de panís que surtia disparat a una distància remarkable.

Perquè aquesta pistola podés ser agafada amb la mà amb més facilitat, es col·locava a l'àboca d'una altra agulla de les mateixes característiques, i llavors la pistola que funcionava de la manera que hem explicat, ja estava enllestida del tot, només calia anar-la carregant i disparant els projectils que, si hom era previsor, ja en portava un bon grapat de grans de panís a la butxaca.

Amb aquesta pistola no era costum de jugar a "manos arriba"; es jugava més que res a veure qui llençava el gra més lluny o a empaitar-se els uns amb els altres.

I seguirem parlant del mateix tema...

A.C.

